

EL GENER DE 1714 AL PENEDÈS: LA CREMA I EL SAQUEIG DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

Les viles cremades del 1714 són una vintena de poblacions catalanes que durant la Guerra de Successió van patir el terror militar per part de les tropes borbòniques.

Els primers mesos de 1714 van ser un dels períodes més desgraciats per a les poblacions contràries a Felip V, pel fet que, de les 25 viles que van ser castigades durant el període que va des de l'agost de 1713 al setembre de 1714, 15 van ser cremades entre el 10 de gener i el 15 de febrer de 1714. Les comarques afectades van ser Osona i el Bages, amb quatre poblacions cadascuna; el Vallès Occidental, amb dues poblacions, i l'Alt Penedès, l'Anoia, el Maresme i el Baix Camp amb una. Al Penedès la població que va rebre el correctiu borbònic va ser Sant Quintí de Mediona.

El vilafranquí Pere Mas i Perera escriu que “*el paper de Vilafranca en aquesta guerra és gairebé nul, per tal com les tropes espanyoles l'ocuparen ben aviat. Amb tot, el Penedès, mostrarà la seva animadversió envers Felip V. Hom té esment, per documents existents, de partides de voluntaris i miquelets [...] que, impossibilitats de poder presentar batalla a la guarnició de Vilafranca, sovint portaven els soldats que apressaven pels camins a Sant Martí Sarroca, i sent Sant Quintí el baluard dels revoltats*”¹.

ALGUNS FETS DESTACABLES: DE JUNY DE 1713 A 3 DE GENER DE 1714

Carles d'Àustria va esdevenir emperador arran de la mort del seu germà Josep I, i es va desentendre dels catalans. Al Tractat d'Utrecht, signat l'11 d'abril de 1713, es reconeixia com a rei d'Espanya Felip de Borbó. Després d'aquest tractat, al Penedès hi trobem una dualitat entre viles borbòniques i viles austriacistes, sent les viles que formen part de la Serralada Prelitoral les més

¹ Mas i Perera, P. *Vilafranca del Penedès*. Barcino, 1932, Pàg. 66-67.

aparentment proaustriacistes. A Vilafranca, el 5 d'abril de 1713 s'hi trobava el batlle borbònic Ramon Mas, mentre que la població de Sant Pere de Riudebitlles no va voler intervenir en la revolta del Penedès perquè *“la Universitat y Singulars persones de dita vila de Sant Pere de Riudebitlles sempre han guardant de conservar-se sota domini del Rei Nostre Senyor Felip V que Déu Guardi.”*² Altrament, a Mediona, el 13 de juny de 1713, el nou batlle, Josep Ferrer de Puigcaní, va ser escollit per la *“Sacra Cesària i reial Majestat del nostre rei i senyor Carles III d'Àustria, que Déu Guardi.”*³

A Barcelona, el 6 de juliol de 1713 es va reunir la Junta de Braços per tal de decidir si es resistia a la invasió de les tropes de Felip V o bé es capitulava. Durant aquesta reunió Manuel de Ferrer i Sitges, membre del braç militar, va llegir un manifest que instava al no sotmetiment i a la guerra com l'única forma de preservar els drets dels catalans. Aquest manifest va ser signat per 40 militars, entre els quals hi havia algunes destacades famílies amb propietats al Penedès i l'Anoia.⁴ El 7 de juliol representants de Felip V convidaren Barcelona a rendir-se, però la seva Junta de Braços va acordar resistir i va declarar la guerra a Felip V. L'endemà, es va publicar una crida per reclutar efectius per a l'Exèrcit de Catalunya, i l'11 de juliol Antoni de Villarroel i Peláez ja va actuar com a cap de l'Exèrcit Català.

Tarragona, sense gaire èxit, va intentar resistir a la capitulació, però finalment, el 14 de juliol de 1713, el general dels exèrcits borbònics Juan Francisco de Bette, Marquès de Lede, la va ocupar, i va passar a ser-ne el governador militar. Amb tot, el 16 de juliol, des de Barcelona s'envià el General Rafael Nebot amb un exèrcit, amb l'objectiu de recobrar-la; ara bé, aquest va ser derrotat a Torredembarra. A partir d'aquest moment Tarragona va quedar definitivament a mans borbòniques.⁵

El 25 de juliol s'inicia el setge de Barcelona per part de les tropes borbòniques i sota el comandament de Restaino Cantelmo Stuart, duc de Pòpoli. Aquest setge va durar 14 mesos, fins a l'11 de setembre de 1714.

Entre el 9 d'agost i el 5 d'octubre del 1713 s'emprèn, per part de les autoritats catalanes, l'intent més seriós d'aquesta guerra, el d'afavorir l'aixecament del país i situar l'exèrcit de duc de Pòpoli entre dos focs. Per aquest motiu, el 9 d'agost va sortir del port de Barcelona cap a Arenys de Mar una expedició amb Antoni Berenguer Novell com a comandant general de les tropes, Rafel Nebot com a general militar del regiment de Sant Jordi, el regiment de cavalleria de la Santa Fe del coronel Sebastià Dalmau, amb destacaments de més de 600 cavalls, i també fusellers de muntanya. L'objectiu era reorganitzar les forces a l'interior del país i reclutar voluntaris⁶.

A principis del mes d'octubre aquesta comesa va fracassar, i, quan hagueren de retornar a Barcelona, el comandant general i els seus oficials van abandonar els soldats a la seva sort. En conseqüència, la tropa va haver d'anar a trobar els coronels Armengol Amill i Emanuel Rau per

2 ACAP. Judicial. Procés. XIII/14/13., 1715

3 Llorac S. i Costa Montserrat. *Conèixer Mediona*. Ajuntament, 1993, pàg. 203.

4 Primerament, hi havia Guerau de Peguera i Berardo, primer marquès de Foix i senyor de Torrelles, i el seu fill Antoni de Peguera i Aimeric, que va formar part del comissionat del pacte dels vigatans. També hi havia la família Espuny i Morera, unida per vincles matrimonials amb la família Berardo i amb propietats a Pacs i Santa Margarida, propietats confiscades el 1715 pels borbònics. Aquesta família també estava emparentada amb Antoni Berardo i Morera, capità de la coronela de Barcelona i fill del marquès de Montnegre, Francesc de Berardo i Espuny. Sense oblidar-nos de la família Desvalls, de Viladellops, a Olèrdola, que estava emparentada amb Antoni Desvalls i Vergos, marquès de Poal. Finalment, la família Ribera i d'Espuny-Claramunt, a la qual Carles III els va concedir el comtat de Claramunt.

5 *Un viatge als escenaris de la Guerra de Successió i al temps del barroc*. Generalitat de Catalunya, 2010. Castellví, Francisco. *Narraciones históricas*. Torres i Ribé, Josep M. Felip V contra Catalunya. Barcelona: Rafael Dalmau, 2005. Serra i Sellarés, Francesc. Catalunya. 1714.

6 *Gaceta de Barcelona*. Publicació del setge de Barcelona des del 10 d'agost de 1713 a 23 d'agost de 1714. 11d'agost de 1713, dia 9 d'agost.

posar-se sota les seves ordres. Dies després, junt amb el coronel Amill, atacaren el cordó borbònic que assetjava la ciutat per la zona del Guinardó i uns 380 homes entre fusellers, voluntaris i soldats aconseguiren retornar a Barcelona.⁷ Però, tot i fracassar aquest intent, es va consolidar la resistència a l'interior del país i es va reforçar la plaça de Cardona.

El 2 de novembre, Francesc Macià Ambert, conegut com a Bac de Roda, fou condemnat i executat a la plaça Major o del Mercadal de Vic. Bac de Roda fou un dels signataris del Pacte dels Vigatans⁸ i un gran activista en l'aixecament a favor de Carles d'Àustria. També va ser cap dels miquelets, entre els anys 1703 i 1713.

Al desembre de l'any 1713, per sufragar les despeses de la guerra, el ministre filipista, Jean Orry va crear l'impost de les *quinzenades*. Les quinzenades era una quantitat que es pagava en tres parts, el 15 de desembre, el 15 de gener i el 15 de febrer. Aquest impost era conegut com el "quarter d'hivern" i servia per pagar la subsistència de les tropes borbòniques. Pel que fa a les vegueries, a la del Penedès li tocava pagar un total de 52.500 pesos⁹, que equivalien 73.500 lliures.¹⁰

Amb l'objectiu d'anar a cercar provisions per a la gent del setge de Barcelona, l'1 de gener de 1714 van sortir del port de Barcelona, en direcció a Tarragona, dues fragates i altres embarcacions armades amb el coronel Dalmau, el seu comandament i els seus soldats, acompanyats del coronel Amill amb els seus oficials i els seus fusellers de muntanya¹¹. Les fragates van desembarcar a Cambrils, a la nit, i, un cop van trepitjar terra, els soldats del Regiment de la Fe es van encarregar de cobrir el pas fins a Tarragona; mentrestant, els fusellers van anar pels voltants de Vilaseca i van agafar provisions per a la gent del setge. Van arribar a Barcelona la matinada del 3 de gener.¹²

LA REVOLTA DE GENER DE 1714, AL PENEDÈS

A finals de 1713, els impostos desorbitats per sufragar la guerra provocaren un gran malestar en la ciutadania, que des del seu inici patia incomptables saquejos i espolis. En Francesc Gelat, en un diari de la guerra, diu: "Veitx la cosa tan mal parada com mai, la gent viu molt afligida y los estragos de la província los veitx tant considerables com mai; jo no sé com eixirem de tants estragos, Nostre Senyor se vulla apiadar de nosaltres."¹³

A la contribució coneguda com el "*servicio al rey por medio del reparto general y no fogaje*", als pagaments per a allotjaments, cavalcadures, farratges, etc., calia sumar-hi el nou impost de les quinzenades. No és d'estranyar, doncs, que la població que vivia al límit de les seves possibilitats estigués enfurismada. Per tant, va ser dins d'aquest context que un destacament borbònic de 150 granaders¹⁴ va ser abatut el 4 de gener de 1714 a Sant Martí Sarroca. Així és com ho descriu un dels diaris del setge a Barcelona: "*Llegaron 2 desertores y confirmaron la noticia de que todo el*

7 *Gaceta de Barcelona*. Publicació a 13 d'octubre de 1713., 6 d'octubre.

8 El Pacte dels Vigatans fou l'acord establert el 17 de maig de 1705 entre diverses personalitats de la petita noblesa vigatana, coneguts popularment com "els vigatans", pel qual s'atorgaven poders i es comissionava a Domènec Perera i Antoni de Peguera i Aimeric, fill de Guerau de Peguera, marquès de Foix i senyor de Torrelles, per negociar un tractat d'aliança amb Anglaterra.

9 *Fin de la nación catalana*. S. Sanpere i Miquel, pag. 302.

10 Alcoberro, Agustí. *El cadastre de Catalunya (1713-1845): de la imposició a la fossilització*, pag. 242.

11 *Gaceta de Barcelona*. Publicació el 16 de gener de 1713, 1 de gener.

12 *Gaceta de Barcelona*. Publicació el 16 de gener de 1713, 3 de gener.

13 Torres, Xavier. *Els llibres de família de pagès*, Girona, 2000. Francesc Gelat, "*Memòria y record de mi...*" (1687-1722).

14 *Fin de la nación catalana*. S. Sanpere i Miquel, pag. 305

campo del Panadès y parte de la Sagarra avian tomado las armas contra el enemigo, irritados de la insoportable tirana Capitulación con que oprime à todos los pueblos que tienen baxo su dominio."¹⁵

De l'hostilitat del Penedès, els borbònics en culpaven l'antic veguer de Vilafranca: "[...] *aux environs de Villafranca de Panadès, excitée par le Viguier, le Bailli & le Grand Juré de ce lieu*",¹⁶ que no era altre que Antoni Gil de Frederich Son Roses.¹⁷ Fonts borbòniques també destaquen que va ser el veguer el que havia armat la població: "*Llegaron 7 desertores sobre su confirmación se tuvo por otro conducto la de la noticia de el Campo de el Panadés, en donde una companyia de Granaderos de la guarnición de Villafranca que passava en seguimiento del Veguer de dicha villa, fue entermanet destruida, quedando prisioneros los soldados que no fueron muertos porque dicho veguer prevenido con anticipación y puso en armas a todo su veguerio y apostados los paysanos en dos puestos, pudieron castigar à los enemigos y à su imitación la mayor parte del país manifiesta la resolución de tomar las armas.*"¹⁸

Un fet que crida l'atenció és la coincidència en el temps entre el desembarcament a Cambrils i la revolta de Sant Martí, i també que fos el regiment del veguer el que desembarqués a prop de Salou. Per tant, caldria plantejar-se la possibilitat que ell, aprofitant aquesta expedició, s'hagués desplaçat fins al Penedès amb els seus homes i amb altres oficials ("*...* *les trois officies, auteurs de la Sédition , furent envoyez a Tortose, sous bonne & fûre garde[...]*.").¹⁹

Aquesta revolta antifiscal iniciada el 4 de gener no va quedar reduïda només a algunes localitats localitzades, sinó que, durant els dies i les setmanes següents, es va estendre per les zones properes, com Sant Quintí de Mediona, la Pobla de Claramunt, Castellví de Rosanes o Corbera, i fins a poblacions de la Catalunya central, com Caldes de Montbui, Sallent, Balsareny, Oristà, Torelló, Prats de Lluçanès, Sentmenat, etc. Per tant, aquesta ràpida difusió és un indicatiu inqüestionable de la situació extrema en què vivia bona part de la població, fins al punt que no va tenir inconvenient a protestar contra les taxes recaptatòries imposades, malgrat la previsible resposta repressiva de les autoritats borbòniques. D'altra banda, el desconeixement que sembla que es tenia a Barcelona d'aquest aixecament del Penedès, ja que no se'n parla fins al dia 10, evidencia la descoordinació politicomilitar existent.

Als aixecaments anteriors, també caldria sumar-hi les revoltes del Garraf, més concretament a Olivella i Ribes. A Ribes, entre els dies 7 i 12 de gener, falten de casa seva, segons el batlle d'aquesta població, que sota les ordres del comandament de Vilanova havia hagut de fer un reconeixement casa per casa, 25 homes, dels quals 4 eren casats i la resta diu que eren "*mancebos*" o fadrins.²⁰ Segons la contribució, Ribes tenia censades 135 famílies²¹, i 25 homes equivalia al 18% de famílies que tenien algun membre allistat a la revolta. Cal dir, també, que durant aquest mes de gener es troben denúncies de persones de Ribes, Olivella i Begues per segrestos i robatoris i gent esvalotada.

15 *Gazeta de Barcelona*. Publicació del 16 de gener, 10 de gener

16 *Histoire de la Dernière Revolte des Catalans et du Siège de Barcelonne*. A Lyon. Chez Thomas Amaulry. M.DCC.XV, pàg. 62.

17 "L'Antoni Gil de Frederic i Son Roses, veguer de Vilafranca els anys 1712 i 1713. Ennoblit per l'arxiduc Carles d'Àustria el 28-3-1706 a Barcelona. Capità de les milícies urbanes i coronel de Tortosa i del regiment de cavalleria de la Fe. Veguer de Tortosa, de Vilafranca del Penedès i de Barcelona" (*Estudios genealógicos, heráldicos y nobiliarios en honor de Vicente de Cadenas y Vicent*. Tomo II. Madrid, Hidalguia. 1978).

18 *Gazeta de Barcelona*. Publicació del 24 de gener, 13 de gener.

19 *Histoire de la Dernière Revolte des Catalans et du Siege de Barcelone*., pàg. 62.

20 ACAP. Judicial. Procés XVIII., gener 1714

21 BNC. Fons del baró de Castellet. Cadastre de Josep Aparici. XVIII. Caixa 5.

El 21 de juliol de 1714, dos metges de l'hospital de Vilafranca, Joan Roca i Agustí Guasch, es queixen perquè voldrien millor tracte dels borbònics, ja que *“han visitado desde siete meses a esta parte a todos los militares que han venido curarse”*; diuen que han atès no tan sols els de la guarnició de Vilafranca, sinó també els dels diferents destacaments que han passat pel Penedès, i s'han vist obligats a deixar els seus ferits a l'hospital, i *“particularment els del Brigadier Diego Gonzalez despues de atacar a los sediciosos en Sitges y San Martin Sarroca y no obstant no haver tenido hasta ora ningun salario ni recompensa por esta asistencia y haver hecho al servicio del Rey en alojamientos y otras cosas, siendo los mas haviiles y acreditados en su especialidad.”*²² Per tant, la revolta del mes de gener al Penedès no es va finalitzar amb la crema de Sant Quintí, sinó que les lluites de guerrilles van continuar vives. El massís del Garraf i la Serra d'Anconsa van ser el seus principals baluards.

LA CREMA I EL SAQUEIG DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA DEL 10 DE GENER DE 1714

El coneixement de què disposava la població autòctona de les zones muntanyoses era un atribut al seu favor. Després de l'enfrontament de Sant Martí, diversa gent revoltada va anar a refugiar-se a les muntanyes: *“al Penedès, segons corren les notícies al camp enemig, gairebé tots els paisans han abandonat les seves cases, davant del mal tracte que els borbònics dispensen a tothom, diuen que prefereixen barallar-se lliures a la muntanya que morir a casa seva com esclaus.”*²³ Per intentar controlar els sediciosos, el 8 de gener havia sortit d'Igualada, en direcció a Vilafranca, el botifler Isidre Teixidor Pou, conegut com a Pou de Jafre,²⁴ coronel de fusellers i un dels principals caps de la lluita contra la guerrilla antiborbònica.

La zona muntanyosa de la Llacuna, de Pontons, de Font-rubí, de Mediona i de Piera forma part de les serres d'Anconsa. Segons Ramon Tort, de Sant Quintí, era a la muntanya de Bolet, del terme de Mediona, on estaven refugiats els sediciosos: *“El día 8 lunes por la tarde, hubo algún aviso de que en los montes vecinos al monte llamado lo Bolet, habían algunos sediciosos y fue hacia una casa que llaman de Clivalleras hora y media distante de San Quintín y desde lejos vio gente armada.”*²⁵ Sant Quintí es troba just on la plana entra en contacte amb aquesta serralada, i també en el punt mig d'una cruïlla de camins entre els quals hi havia el camí que anava a la Segarra, passant per Mediona, i el camí ral que anava d'Igualada a Piera i a Vilafranca; era, per tant, un lloc de trobada i de fugida. Per aquest motiu, quan un veí de la vila diu que *“el día 9 por la mañana se fue al lugar [Sant Quintí] y vio a la puerta de entrada, fuego encendido y gente armada que no conocía”*,²⁶ delata que els miquelets i voluntaris, un dia abans de l'entrada dels borbònics, ja eren a Sant Quintí. Aquests sediciosos van anar fins a la població veïna de Sant Pere de Riudebitlles a reclutar voluntaris, però els habitants i els seus representants polítics es van negar a donar-los suport²⁷.

22 ACAP. Protocols notarial. Martí Ferrer, Josep . XVII/377. 1713-1714

23 *Gazeta de Barcelona*. Publicació del 16 de gener, 11 de gener.

24 ACAP. Judicial. Procés S.XVIII/14, 1714.

25 ACAP. Judicial. Procés S.XVIII/14, 1714.

26 ACAP. Judicial. Procés S.XVIII/14, 1714

27 ACAP. Judicial . Procés. XIII/14, 13, 1715.

Per combatre la rebel·lió del Penedès el duc de Pòpoli va enviar el brigadier Diego González, amb 300 infants i 300 dragons; i el marquès de Lede, des de Tarragona, sota el comandament del seu germà, Felipe Manuel de Lede, hi va aportar 400 soldats d'infanteria, recolzats amb una unitat de cavalleria.²⁸

El dia 8 de gener es trobava a la guarnició de Vilafranca el regiment de cavalleria de "Ordenes Viejo", del comandament de Felipe de Lede, i alguns d'aquest regiment aquest mateix dia es troben patrullant pels voltants de Santa Maria de Bellver, població a pocs quilòmetres de Sant Quintí.²⁹

Finalment, el dia 10 de gener els soldats borbònics van enfile cap a Sant Quintí, i uns quatre km abans d'arribar-hi es van topar amb un grup de sediciosos que els van fer front. Sembla que aquests es trobaven amagats pels voltants d'una casa que podria ser can Figueres dels Barrancs, situada al terme de Sant Quintí. En aquest indret, com el seu nom indica, hi ha diferents barrancs. És a dir, que és un punt estratègic, ja que la casa queda dalt d'un turó i el camí que ve de Vilafranca passa pel mig d'un barranc de sota la casa. Un detall a tenir en compte és que, en aquest paratge, s'hi troba documentada una mort per violència el dia 10.

Carrer del Salt

Un cop el pas va quedar lliure, els soldats borbònics van continuar fins a Sant Quintí, on, segons el duc de Pòpoli, *"se atacó la villa por tres partes, consiguiendo apoderarse de ella, pasando a cuchillo a todos los que disputaron su entrada, de suerte que sólo se libraron los que lograron la fuga, y luego me avisa que han mandado poner fuego a la villa, que era de 140 casas, sin las masías circunvecinas."*³⁰ Les tres parts de què parla podrien ser els tres portals d'entrada a la vila closa: el de la Boada, portal per on passava el camí que anava de Sant Quintí a Piera i a Igualada; el de Cap de Vila, portal per on passava l'antic camí ral que anava fins a Mediona i unia el litoral amb la Catalunya interior, i el portal de Baix, que era el camí que anava des de Sant Quintí a Vilafranca i a Sant Martí. I amb l'objectiu d'aplacar la rebel·lió, van perseguir-los *"entre fondos y barrancos hasta lo mas profundo de la montanya"*.³¹ Per tant, l'enfrontament no va quedar només circumscrit dins de la vila de Sant Quintí, sinó a tot el terme. La procedència dels voluntaris implicats era diversa, ja que només cal donar un cop ull als testimonis d'una mort violenta³²,

on trobem junts un veí de Sant Quintí, un de Sant Martí i un altre de Piera.

28 *Histoire de la Dernière Revolte des Catalans et du Siège de Barcelone*, pag.62.

29 ACAP. Judicial. Procés S.XVIII/14/. 1714.

30 AHNM. Estado, legajo 450, Cartas de Populi de 11 de enero. Castellví, *Narraciones históricas*, pag. 213 a 215.

31 AHN. Estado, legajo 450, Cartas de Populi de 11 de enero.

32 ADB. Llibres Sagramentals. 24-Òbits (1692-1768) any, 1714.

La fama merescuda del brigadier Diego González d'incendiari va iniciar-se després de la crema de Sant Quintí, de la Pobla de Claramunt i de Castellví de Rosanes. Aquesta política repressiva li va servir per ser apreciat pels seus superiors, perquè l'objectiu del duc de Pòpoli era el d'instaurar arreu del país una violència indiscriminada que li n'assegurés la submissió. Les seves paraules explicant els fets de Sant Quintí parlen per si soles: “[...] *cuya resolución es inexcusable aprobarla, pues la reincidente perfidia de estos naturales se ha hecho indigna de toda piedad y conmiseración, y precisa usar del hierro y el fuego para cauterizar a miembros tan dañado.*”³³

A principis del mes gener del 1714, el marquès de Poal fou l'encarregat d'organitzar l'exèrcit d'interior on hi havia també el coronel Armengol Amill, amb els miquelets, i el coronel Sebastià Dalmau i el seu regiment de la Santa Fe. Junts van participar en diferents accions militars en nombroses poblacions catalanes. Tot i així, en la revolta del Penedès sembla que ell no hi va intervenir, però sí en el bloqueig d'Igualada i el de la Pobla de Claramunt del 15 de gener.

La carta que el duc de Pòpoli envia, el 17 de gener, parla d'aquest bloqueig i explica que la insurrecció del Penedès s'havia calmat “*en gran parte con el castigo de Sant Quintín y la venida a Villafranca del Caballero de Lede*”,³⁴ i que la facció que va fugir de Sant Quintí, junt amb altres, havia intentat bloquejar Igualada, si bé el dia 15 es van fortificar al castell de la Pobla de Claramunt, on el brigadier Diego González els va fer front, “*logrando hecharlos del puesto con no pequeña mortaldad de ellos y sin desgracia de los nuestros que sea digna de memoria*”.

LES CONSEQÜÈNCIES ECONÒMIQUES DELS FETS DEL 10 DE GENER A SANT QUINTÍ DE MEDIONA

A part de la crema de Sant Quintí, també es va practicar el saqueig de 150 quarteres de gra guardat al Capítol del Priorat per pagar el cens d'aquell any a la Seu de la Catedral de Barcelona.³⁵ Les declaracions testimonials en el judici a Raimon Oliver, col·lector d'aquest cens, expliquen el fet que l'església no es va cremar gràcies al rector de Santa Maria de Bellver, Francisco Vendrell: “*Teniendo la noticia que las tropas del Rey andaban por el lugar de Sant Quintín para saquear y quemar el dicho lugar y com el testigo tuvo la noticia que en dicho lugar no se hallava ningun sacerdote se fue a dicho lugar con la intención de procurar que se preservase la quema y el saqueo de la Iglesia de dicho lugar.*”³⁶ L'església no va ser cremada; ara bé, els llibres de les confraries diuen que va ser saquejada, “*y per quan los castellans saquejaren la Iglesia no se ha trobat de les caritats sino tant solament 3 lliures i 11 sous*”.³⁷ Cal suposar que les 140 cases que diuen que van cremar també devien ser saquejades. Al seu testament, la Margarita Almirall demana al seu fill hereu que pagui al seu germà el cost de les obres “*de la crema de 1714*” i especifica que per bigues, calç, guix, manobre i mans de mestre d'obres, ell va pagar 50 lliures.³⁸

Així mateix, la casa petita de la família Espuny de Santa Margarita, confiscada pels borbònics l'any 1716, necessitava una reforma perquè “*se esta ensorrant y si no s'arregla aviat*

33 AHNM. Estado, legajo 450, Cartas de Populi de 11 de enero.

34 AHNM. Ref. 1136. Estado 450-J Exp. D. Populi 17-1-1714.

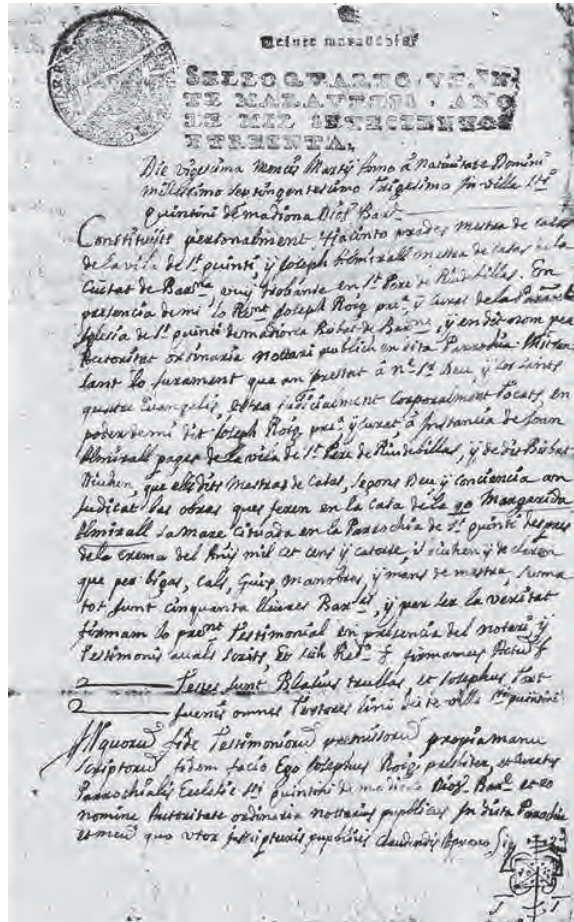
35 ACAP. Judicial. Processos S.XVIII/14/27.1716.

36 ACAP. Judicial. Processos S.XVIII/14/27.1716.

37 APSQM Llibre de confraries y administradors son en la Parròquia Iglesia de Sant Quintí. 1682. Llibre 41, pag. 68.

38 APSQM. Poch Gili, Josep M.

caurà”. El cost de les obres —fer la teulada, col·locar les bigues del trespòl del primer pis i les portes de l’entrada— va ser de 28 lliures i 12 sous.³⁹ Aquest cost és molt inferior al que es va pagar per arreglar els desperfectes ocasionats per l’incendi de la casa dels Almirall.

Testament dels Almirall.

Amb l’objectiu de conèixer el teixit econòmic que existia a Sant Quintí poc abans del 1714, s’ha fet un estudi dels oficis entre el 1707 i 1710⁴⁰ i s’ha constatat que el teixit artesanal d’aquella època era important, pel fet que un terç de la població tenia un ofici, del qual alguns en vivien i d’altres el compartien amb les feines de la pagesia. La indústria del ferro anava per davant del teixit, amb quatre ferrers i una farga. La construcció donava vida a dos mestres d’obres i a sis fusters, i també existia una serradora. Hi havia un mestre de minyons, un metge, un cirurgià, un apotecari, dos funeraris, un cotxer, set teixidors de lli, dos teixidors de llana, tres paraires, un fabricant de llana, dos sastres, dos moliners, un fargaire, un serrador, dos boters, un terrisser, tres agullers, tres corders i un espartenyer, entre altres. En conseqüència, tot fa pensar que part d’aquest material productiu es va destruir amb la crema de les cases i podria haver ocasionat un decreixement econòmic, agreujat amb la davallada demogràfica posterior al 1714.

39 ACAP. Protocols Notarials. Martí Ferrer, Josep. XVII-377-2, 1713-1714.

40 ADB. APSQM. Manuals Notarials, 59, 1704-1715.

LES CONSEQÜÈNCIES DEMOGRÀFIQUES DELS FETS DEL 10 DE GENER A SANT QUINTÍ DE MEDIONA

Quantificar la pèrdua de vides durant l'enfrontament del dia 10 de gener es fa molt difícil per la poca informació que se'n té i pel fet que l'única font que s'ha trobat ha estat la del llibre d'òbits de la parròquia, on hi ha l'anotació de quatre morts per "*mort violenta i repentina*". Aquestes defuncions són: Antoni Tort de Dalt, pagès; Francesc Mata, de Sant Martí Sarroca, pagès; Joan Almirall, fuster, i Pau Miquel, espadenyer.⁴¹ No obstant això, aquesta xifra no és orientativa de les morts que hi va haver, atès que només reflecteix els cossos que van rebre cerimònies litúrgiques. Cal tenir present que els cossos no identificats consten com a desapareguts i, per tant, no surten al llibre d'òbits.

Altrament, s'ha fet un estudi demogràfic a partir dels anys immediatament posteriors al 1714, per escatir en xifres la repercussió que els fets del 10 de gener van tenir en la població quintinenca.

Aquest estudi demogràfic s'ha fet a través dels censos de població –fogatges, contribucions i altres– i també dels llibres de la parròquia a partir dels baptismes i òbits des de 1669 a 1728, incidint en els anys que van des de 1708 a 1720.

D'una banda, al fogatge de 1708 s'hi troben documentats en tot el terme 147 focs.⁴² Aquesta xifra equivaldria aproximadament a uns 661 habitants.⁴³ Per altra banda, segons el document anomenat *Memorial de les cases que componen lo lloch de St. Quintí amb los habitants de elles y del que els toca pagar per lo quarter de hivern el present any 1714*,⁴⁴ fet pocs dies abans de l'entrada de les tropes borbòniques,⁴⁵ el nombre dels caps de casa, masos inclosos, era de 128 cases i d'uns 576 veïns. Encara caldria tenir en compte que hi faltaven les cases dels senyors laics i eclesiàstics, cosa que no passava en al fogatge de 1708 (vegeu taula 1).

Tanmateix al document titulat *Corregimiento de Barcelona del 16 de gener de 1716, en la Nueva Planta*,⁴⁶ en l'apartat del corregiment del Penedès, hi diu que Sant Quintí tenia 87 cases juntes, és a dir, en aquest document només hi sortien les cases de la vila closa. Cal suposar, doncs, que els masos del terme no hi constaven. En aquest document també hi posa que el nombre d'habitants era de 181. Altrament, un document del 1719 anomenat *Noticia del Principado de Cataluña dividido en corregimientos, con expresión de las ciudades, vilas y quadras*⁴⁷ diu que a Sant Quintí hi vivien 318 persones. Tot fa pensar que aquí sí que devia haver-hi els masos del terme.

41 ADB. APSQM. Llibres Sagramentals. 24-Òbits (1692-1768), any 1714.

42 BNC. Fons històric de l'Hospital de la Santa Creu. Núm. 16250. F. 47-49 (1-3), Joseph Aparici, 1708.

43 Es considera que un foc equival a una unitat familiar de 4,5 membres, i de la qual només constava el nom del cap de casa.

44 BNC. Fons del Baró de Castellet. Cadastre de Josep Aparici. Caixa 6. 316, 1714.

45 Encara que posi 1714, la llista dels propietaris de cases es va fer el 1713, ja que hi surten caps de casa que van morir el 10 de gener de 1714.

46 AHCB. MS. B-45.

47 AHCB. MS. A-18.

	1708 FOCS	1714 CASES	1716 CASES
Sant Martí Sarroca	144	131	80
Sant Quintí de Mediona	147	128	87 (cases vila closa)
Sant Pere de Riudebitlles	60	46	40
Mediona	64 (sense quadres)	91 (amb quadres)	50 (sense quadres)
Terrassola	29	24	23
Font-rubí	46	---	43
El Pla i Lavit	45	42	38

Taula 1

Comparant les xifres de població, s'ha arribat a la conclusió que, a partir de 1714, Sant Quintí va perdre part de la seva població a causa dels fets del 10 de gener, amb la mort d'una part dels seus habitants o de la seva emigració.

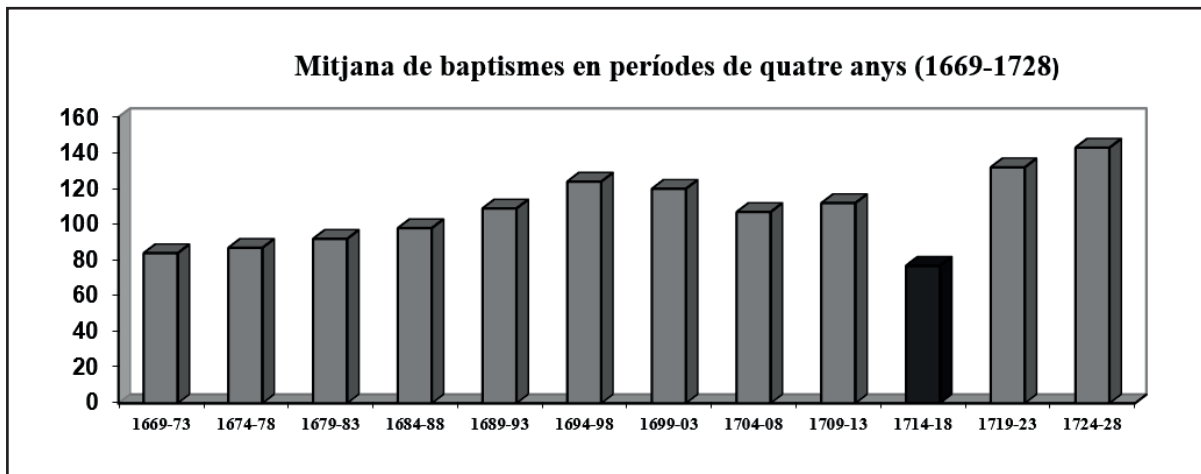
El decreixement demogràfic és visible als anys immediatament posteriors al 1714, pel fet que aquella població eminentment pròspera de la primera dècada del segle XVIII passa a ser la població on el nombre de membres per casa és la més baixa de la comarca i la meitat de la mitjana del Penedès (vegeu taula 2).

1716	CASES	HABITANTS	HABITANTS PER CASA
St. Pere de Subirats	27	179	6,62
Mediona (sense les quadres)	60	361	6,01
Sant Martí Sarroca	80	448	5,60
Torrelles de Foix	100	476	4,76
Terrassola	24	102	4,25
Sant Sadurní d'Anoia	103	430	4,17
Sant Pere de Riudebitlles	40	164	4,10
El Pla i Lavit	45	177	3,93
Font-rubí	46	163	3,54
Vilafranca	550	1.894	3,44
Sant Quintí de Mediona	87	181	2,08
	1.162	4.575	3,93

Taula 2. Font: AHC.B. MS. B-45

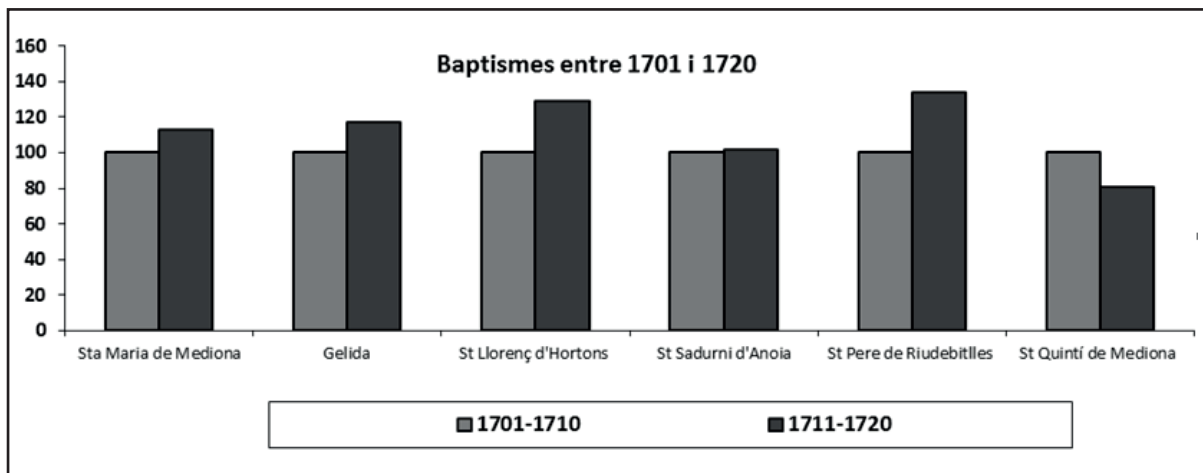
Aquest decreixement també és visible en l'estudi demogràfic que s'ha fet a partir dels naixements que hi va haver abans, durant i després de 1714 i que s'ha elaborat a partir del buidatge dels llibres de la parròquia entre els anys 1669 i 1728⁴⁸. Per la qual cosa, s'ha pogut comprovar el descens de naixements entre 1714 i 1718, coincidint també en el mateix període de temps del decreixement d'habitants dels censos anteriors.

48 ADB. APSQM. Llibres Sagramentals. 2-Baptismes i òbits (1664-1757). 3-Baptismes (1692-1745).

Gràfic 1

Aquest gràfic mostra els naixements a Sant Quintí entre el 1669 i el 1728. Per una banda, es pot veure una tendència clarament ascendent des de 1669 fins al 1698. Tot seguit, hi ha una petita disminució a l'inici de la Guerra de Successió, que es recupera i puja lleugerament durant el període de 1709 a 1713. Ara bé, a partir de 1714 els naixements cauen en picat, i augmenten en un 65% durant els anys que van des de 1719 a 1723 i anys posteriors.

Gràfic 2. Font: Simon Tarrés, "Anton. La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització". Manuscrits, n. 10, gener, 1992, pàgs. 217-258.

Aquest altre gràfic compara els naixements que hi va haver a Sant Quintí des de 1701 a 1720 amb els que hi va haver en els altres municipis propers. I es manifesta que, durant el decenni que va de 1711 a 1720, tots els municipis, tret de Sant Quintí, augmenten el nombre dels seus naixements.

A més dels naixements s'han examinat les defuncions dels anys immediatament posteriors al 1714⁴⁹, i s'ha constatat que aproximament el 60% d'aquestes morts són d'infants: albats, fadrins i donzelles. Tanmateix, moltes d'elles es van originar en pocs dies de diferència entre la mare i la

49 ADB. APSQM. Llibres Sagramentals. 24-Òbits (1692-1768), anys 1714 a 1718.

filla donzella o entre el fill fadrí i el pare o entre tots tres. S'han localitzat també nens nascuts dits “*de la ventura*” o de “*pares incògnits*” i morts a pocs mesos de néixer. D'altra banda, s'han trobat fills casats i emmalaltits, que tornaven a casa dels seus pares, com Francesca Busquets, muller de Francesc Busquets, habitant dins de la vila de Sant Quintí, que va morir a can Busquets del Mas de la Plana, casa dels seus pares, on havia anat a buscar recer. Una de les causes d'aquest elevat nombre de morts de criatures i de persones en edat fecunda es podria atribuir al desgavell econòmic dels efectes col·laterals dels fets ocorreguts el 10 de gener, com l'empobriment de la població, el qual devia conduir a la desnutrició, la malaltia i la mort.

I a partir de 1719 i 1720, període que coincideix en el moment que Sant Quintí i la Llacuna, durant uns mesos, van ser la seu dels miquelets i carrasquets que havien baixat de França per lluitar contra Felip V, comencen a aparèixer per primer cop a la vila llinatges forans i fins aleshores desconeguts com Genovès, Costes, Alsina, Bellafont, Povil, Palet, Cabell, Pagès, Faixo, Nebot, Baltasar, Avellà, Riba, Simón, Trebolí, Casals, Mola, Súrria, Roca, etc.,⁵⁰ que es van unir als que portaven segles a Sant Quintí com Tort, Busquets, Creixell, Oliver, Martí, Mallofré, Bargalló, Gili, Poch, Querol, Vallbona, Ferrer, etc. En aquesta època comencen a augmentar en gran nombre els naixements i es passa de 25 naixements entre 1717 i 1718 a 49 naixements entre 1719 i 1720 (vegeu Gràfic 1).

ARXIUS

- ACAP. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès
- BNC. Biblioteca Nacional de Catalunya
- ADB. Arxiu Diocesà de Barcelona
- AHCB. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- APSQM. Arxiu Particular de Sant Quintí de Mediona
- AHNM. Archivo Histórico Nacional de Madrid

50 ADB. APSQM. Llibres Sagramentals. 3-Baptismes (1692-1745). Confirmacions, any 1722.